

บทที่ 3

ลักษณะภาวะอัตราดอกเบี้ยในตลาดการเงินไทยระหว่างปี ค.ศ. 1945 ถึงปัจจุบัน¹

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้เริ่มมีการเตรียมการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจอย่างจริงจังในช่วงปี ค.ศ. 1955-1960 แม้ว่าในแต่ละช่วงของการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อาจไม่ราบรื่นจากทั้งตัวแปรภายในและภายนอกประเทศ ยังมีระบบเศรษฐกิจเป็นแบบเปิดมากเท่าใดอิทธิพลที่ปัจจัยภายนอกมีต่อระบบเศรษฐกิจและทิศทางการพัฒนาประเทศยิ่งเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น สำหรับประเทศไทยนับว่ามีระบบเศรษฐกิจแบบเปิดพอสมควร มีการค้าขายกับต่างประเทศในสัดส่วนสูงเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ในประเทศ และยังคงจำเป็นต้องพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศเพื่อชดเชยการขาดแคลนเงินออมในประเทศที่จะใช้ในการลงทุนและการพัฒนาด้วยตราใบที่ระบบเศรษฐกิจการเงินของโลกดำเนินไปอย่างราบรื่น การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยก็สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายไปพร้อม ๆ กับการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจได้โดยไม่มีความยากลำบากมากนัก แต่เมื่อใดที่เกิดเหตุการณ์ยุ่งยากขึ้นกับระบบเศรษฐกิจหรือแม้แต่การเมืองภายนอกประเทศความยุ่งยากนั้น ๆ ย่อมมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการเงินของประเทศไทยไม่โดยทางตรงก็โดยทางอ้อม ดังจะเห็นได้จากวิกฤตการณ์การเงินระหว่างประเทศและวิกฤตการณ์น้ำมันทั้ง 2 ครั้ง โดยเฉพาะครั้งที่ 2 ซึ่งได้ส่งผลกระทบในวงกว้างและเป็นเวลานานกว่าปัญหาต่างๆ จะคลี่คลายและสิ้นสุดลงได้ สาเหตุเนื่องจากระบบเศรษฐกิจไทยมีเป้าหมายในการรักษาเสถียรภาพอัตราแลกเปลี่ยนในตลาดอัตราแลกเปลี่ยน (Foreign Exchange Market) ทำให้ภาวะ

¹ ในบทนี้เนื้อหาส่วนใหญ่สรุปจากงานเอกสารวิชาการต่าง ๆ ดังนี้

สมชาย ไตรรัตน์ภิรมย์, โครงสร้าง ความสัมพันธ์ และปัจจัยกำหนดอัตราดอกเบี้ยในระบบธนาคารพาณิชย์ไทย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2529.

นริศ ชัยสูตร, "เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยนโยบายอัตราดอกเบี้ย : ผลกระทบของการปล่อยอัตราดอกเบี้ยลอยตัว," วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ 7, 4 (ธันวาคม 2532) : 89-118.

ธนาคารแห่งประเทศไทย, "การดำเนินนโยบายเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ," ในหนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายสมหมาย อนุตระกูล, วิพงษ์ รามางกูร, ผู้รวบรวม (กรุงเทพฯ : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2536) : 102-136.

และบทความในวารสารเศรษฐกิจของธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ

การณ์ต่าง ๆ ทางการเงิน (Shocks) ถูกส่งผ่านทางตลาดเงิน (Money Market) ซึ่งในช่วงก่อนการปฏิรูปทางการเงินประเทศไทยได้มีการควบคุมอัตราดอกเบี้ยและสินเชื่อ โดยการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยทั้งเงินฝากและเงินให้กู้ยืม การควบคุมเงินทุนเคลื่อนย้าย รวมทั้งการผูกค่าเงินบาทกับค่าเงินสกุลดอลลาร์ของประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ในช่วงกว่า 10 ปีที่ผ่านมาได้มีการปล่อยเสรีในตลาดการเงินเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ มีการเปลี่ยนแปลงค่าเงินบาทไปผูกกับตะกร้าเงินเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นของอัตราแลกเปลี่ยน การผ่อนคลายการควบคุมด้านปริวรรตเงินตรา ตลอดจนการประกาศยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ย อัตราดอกเบี้ยในตลาดเงินจึงมีการเคลื่อนไหวผันผวนตามกลไกตลาดมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเศรษฐกิจของไทยมีความใกล้ชิดกับเศรษฐกิจของโลกมากขึ้น

ดังนั้น การพิจารณาลักษณะภาวะอัตราดอกเบี้ยในตลาดการเงินไทยจึงขึ้นอยู่กับ การดำเนินนโยบายอัตราดอกเบี้ยซึ่งเป็นไปตามความเหมาะสมของภาวะเศรษฐกิจและการเงินของประเทศไทยในขณะนั้น ๆ ซึ่งผันแปรไปตามวงจรธุรกิจและผลกระทบจากวิกฤตการณ์ต่าง ๆ หรือปัจจัยอื่น ๆ ทั้งที่เกิดภายในและภายนอกประเทศในแต่ละช่วงเวลา การพิจารณานโยบายอัตราดอกเบี้ยในอดีตจนถึงปัจจุบัน(ปี ค.ศ. 1945-ปัจจุบัน) จะเน้นศึกษาเฉพาะอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ยืมธนาคารพาณิชย์ ซึ่งในที่นี้จะแบ่งนโยบายอัตราดอกเบี้ยออกเป็น 7 ช่วงตามภาวะเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย คือ

- (1) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปีเริ่มต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (ปี ค.ศ. 1945-1961)
- (2) ช่วงปีที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 และเป็นช่วงก่อนวิกฤตการณ์น้ำมันขึ้นราคาครั้งแรก (ปี ค.ศ. 1962-1972)
- (3) ช่วงเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันขึ้นราคาครั้งแรก (ปี ค.ศ. 1973-1978)
- (4) ช่วงที่มีการก่อตั้งตลาดซื้อคืนพันธบัตรรัฐบาล เกิดวิกฤตการณ์น้ำมันขึ้นราคาครั้งที่ 2 และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของธนาคารพาณิชย์ ในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยในทางยืดหยุ่นมากขึ้น (ปี ค.ศ. 1979-1985)
- (5) ช่วงเศรษฐกิจซบเซาจนเริ่มฟื้นตัวและขยายตัวจนเศรษฐกิจรุ่งเรืองปี ค.ศ. 1986-1989)
- (6) ช่วงที่เริ่มมาตรการผ่อนคลายทางด้านอัตราดอกเบี้ย และการดำเนินนโยบายเปิดเสรีทางการเงินของทางราชการอย่างต่อเนื่องและเป็นขั้นตอนในระยะ 7-8 ปีที่ผ่านมา ก่อนมีการประกาศใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 1997 (ปี ค.ศ. 1989-กลางปี 1997)
- (7) ช่วงหลังประกาศใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว (กลางปี ค.ศ. 1997-ปัจจุบัน)

3.1 ช่วงที่ 1 (ปี ค.ศ. 1945-1961)

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2488² ขึ้นเพื่อใช้ควบคุมการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ให้เหมาะสมและรักษาเสถียรภาพทางการเงิน เนื่องจากเป็นช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจมีความผันผวนสูง ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดของเงินฝากประเภทต่างๆ เพื่อควบคุมอัตราดอกเบี้ยให้ไม่ผันผวนมากเกินไป จนก่อให้เกิดความไม่มีเสถียรภาพในระบบการเงินได้ รวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนออมทรัพย์และหันมาฝากเงินกับสถาบันการเงินในระบบมากขึ้น สังเกตได้จากที่มีการกำหนดให้มีการจ่ายดอกเบี้ยเงินฝากประเภทจ่ายคืนเมื่อทวงถามได้ด้วย นอกจากนี้ยังมีการกำหนดอัตรามาตรฐานรับช่วงซื้อลดตั๋วเงินในอัตราร้อยละ 7 ต่อปี และกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากจ่ายคืนเมื่อทวงถามให้ต่ำกว่าอัตรามาตรฐานร้อยละ 2.5 ต่อปี หรือกล่าวได้ว่ากำหนดให้จ่ายดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ 4.5 ต่อปี และกำหนดให้จ่ายดอกเบี้ยเงินฝากจ่ายคืนเมื่อทวงถามเมื่อสิ้นระยะเวลา 6 เดือน และ 12 เดือนต่ำกว่าอัตรามาตรฐานร้อยละ 1.5 หรือไม่เกินร้อยละ 5.5 ต่อปี (ดูตารางที่ 3.1) การดำเนินนโยบายการเงินดังกล่าวก็เพื่อจูงใจให้ประชาชนฝากเงินในระยะสั้น ๆ มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการผันผวนทางเศรษฐกิจช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 สำหรับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ถูกกำหนดอัตราขั้นสูงให้มีเพดานอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี (ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654) จากมาตรการนี้ส่งผลให้อัตราเงินเฟ้อและปริมาณเงินชะลอตัวลง หลังจากเพิ่มสูงมากในช่วงหลังสงคราม พบว่าในช่วงที่ 1 นี้ อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากก็สูงติดเพดานตลอด

3.2 ช่วงที่ 2 (ปี ค.ศ. 1962-1972)

ในช่วงนี้การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยมีน้อยครั้ง แม้ว่าจะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 1962 เพื่อให้อำนาจแก่ธนาคารแห่งประเทศไทยในการควบคุมธนาคารพาณิชย์ได้คล่องตัวขึ้น โดยให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทย

²พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2488 มาตรา 14 (1) ได้ให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทยในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดสำหรับเงินฝาก แต่ไม่ได้ให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมธนาคารพาณิชย์

ไทยในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดทั้งเงินฝากและเงินให้กู้ยืม ตลอดจนค่าธรรมเนียมบริการต่าง ๆ ของธนาคารพาณิชย์ได้มากขึ้น แต่ในช่วงที่ผ่านมาไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากภาวะระดับราคาสินค้าและบริการค่อนข้างมีเสถียรภาพมาโดยตลอด สังเกตได้จากอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่แท้จริงในช่วงปี ค.ศ. 1963-1972 มีค่าเป็นบวกอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดเช่นกัน (ดูตารางที่ 3.2 และรูปที่ 3.1) อย่างไรก็ตามธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้อาศัยอำนาจตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวในการปรับปรุงอัตราดอกเบี้ย จุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนออมทรัพย์กับสถาบันการเงินมากขึ้น กล่าวคือ วันที่ 1 พฤษภาคม 1962 ได้ลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากจ่ายคืนเมื่อทวงถามลงจากร้อยละ 4.5 ต่อปี เหลือร้อยละ 0.5 ต่อปี เงินฝากออมทรัพย์ที่มีขึ้นใหม่ให้มีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 4.5 ต่อปี สำหรับเงินฝากระยะ 6 เดือนแต่ไม่ถึง 12 เดือนให้อัตราดอกเบี้ยสูงสุดร้อยละ 8.0 ต่อปี และระยะ 12 เดือนให้อัตราดอกเบี้ยสูงสุดร้อยละ 7.0 ต่อปี (ดูตารางที่ 3.1) จะเห็นได้ว่า อัตราดอกเบี้ยสูงสุดของเงินฝากประจำระยะ 12 เดือนกลับให้อัตราดอกเบี้ยสูงสุดต่ำกว่าเงินฝากระยะสั้นไม่ถึง 12 เดือน แสดงให้เห็นถึงการไม่สนับสนุนผู้ออมให้ฝากเงินในระยะยาว ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ยังคงกำหนดอัตราสูงสุดไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี ต่อมาทางการได้มีการแก้ไขอัตราดอกเบี้ยบางประเภทลดต่ำลงอีกถึง 2 ครั้งโดยเฉพาะให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำระยะไม่ถึง 3 เดือนลดลงจากร้อยละ 5.0 เป็น ร้อยละ 0.5 และ 0.01 ต่อปีในปี 1963 และ 1966 ตามลำดับ สำหรับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลดลงเหลืออัตราสูงสุดร้อยละ 14.0 ต่อปี การปรับอัตราดอกเบี้ยทั้ง 2 ครั้งในช่วงนี้เป็นการปรับเพื่อความเหมาะสมกับสภาพโครงสร้างเงินฝากเท่านั้น ไม่ได้เพื่อแก้ปัญหาทางการเงินแต่อย่างใด นอกจากนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยยังได้กำหนดอัตรารับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินในอัตราต่ำเป็นพิเศษให้แก่กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อการส่งออก กิจกรรมอุตสาหกรรม กิจกรรมเพื่อซื้อสินค้าเกษตร และกิจกรรมเกษตรกรรม แนวนโยบายนี้ได้ดำเนินต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้ดำเนินนโยบายโดยใช้อัตราดอกเบี้ยมาตรฐานเป็นเครื่องมือมากขึ้น พบว่าในช่วงปี ค.ศ. 1962-1972 มีการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานรวม 5 ครั้ง (ดูตารางที่ 3.3) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อความสอดคล้องกับภาวะการเงินต่างประเทศ และเพื่อกระตุ้นภาวะเศรษฐกิจที่ซบเซาให้ฟื้นตัว

ตารางที่ 3.1

อัตราดอกเบี้ยสูงสุดของเงินฝากตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย

วันที่มีผลบังคับใช้	23/02/45	1/05/62	27/05/63	31/03/66	31/01/74	1/10/79	15/01/80	1/07/81
จ่ายคืนเมื่อทวงถาม	4.5	0.5	0.5	0.01	0.01	-	-	-
ออมทรัพย์	-	4.5	4.5	3.5	4.5	5.5	8.0	9.0
ฝากประจำ								
- ไม่ถึง 3 เดือน	5.0	5.0	0.5	0.01	0.01	-	-	-
- 3 เดือนไม่ถึง 6 เดือน	5.0	6.0	5.0	5.0	6.0	6.0	9.0	10.0
- 6 เดือนไม่ถึง 12 เดือน	5.5	7.0-8.0	6.0	6.0	7.0	7.0	10.0	11.0
- 12 เดือนขึ้นไป	5.5	7.0	7.0	7.0	8.0	9.0	12.0	13.0
- 2 ปี ขึ้นไป	-	-	-	-	-	-	13.0-14.0	14.0

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

3.3 ช่วงที่ 3 (ปี ค.ศ. 1973-1978)

เป็นช่วงเวลาที่ราคาน้ำมันโลกถีบตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจากบาเรลละ 2.6 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 1972 เป็นบาเรลละ 11.7 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในเดือนมกราคม 1974 ราคาน้ำมันได้ปรับตัวสูงขึ้นเกือบ 5 เท่าในช่วงระยะเวลาไม่กี่เดือน ต่อมาได้ปรับตัวสูงขึ้นอีกอย่างต่อเนื่องเป็น 34 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 1981 ส่งผลให้เกิดภาวะเงินเฟ้อรุนแรงทั่วโลก ประเทศไทยก็เช่นเดียวกันมีอัตราเงินเฟ้อสูงสุดในปี 1974 ถึง ร้อยละ 24.3 ต่อปี ทำให้มูลค่าการนำเข้าน้ำมันดิบและผลิตภัณฑ์น้ำมันเพิ่มกว่า 3 เท่าตัว คือ จาก 143 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 1973 เป็น 520 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปีถัดมา ภายหลังจากนั้นระบบเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ทั่วโลกต้องประสบกับภาวะถดถอย เป็นผลให้ภาวะเงินเฟ้อของประเทศไทยผันผวนขึ้นลงเป็นร้อยละ 5.3, 4.2, 7.6 และ 7.9 ในปี 1975, 1976, 1977 และ 1978 ตามลำดับ ดังนั้นการปรับปรุงโครงสร้างอัตราดอกเบี้ยในช่วงเวลาดังกล่าวจึงมุ่งบรรเทาภาวะเงินเฟ้อเป็นสำคัญ โดยการส่งเสริมให้มีการระดมเงินฝากเข้าระบบธนาคารพาณิชย์มากขึ้น ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีการชะลอการใช้จ่าย คือ เมื่อวันที่ 31 มกราคม 1974 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประเภทต่างๆ และเงินกู้ทุกประเภทร้อยละ 1.0 (ยกเว้นเงินฝากประเภทจ่ายคืนเมื่อทวงถามและเงินฝากประเภทฝากประจำระยะเวลาไม่ถึง 3 เดือน) นับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งแรกในรอบ 11 ปี แต่อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงในขณะนั้นยังมีค่าเป็นลบ (Financial Repression) ทั้งนี้เพราะการเพิ่มขึ้นของอัตราเงินเฟ้ออย่าง

ตารางที่ 3.2
อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำระยะเวลา 1 ปีที่แท้จริง ระหว่างปี ค.ศ.1952-1989

ปี	อัตราดอกเบี้ย ¹	อัตราภาษี	อัตราเงินเฟ้อ	อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง
1952	5.50	0	12.6	-7.1
1953	5.50	0	-6.9	12.4
1954	5.50	0	18.0	-12.5
1955	5.50	0	2.1	3.4
1956	5.50	0	-0.3	5.8
1957	5.50	0	5.3	0.2
1958	5.50	0	-3.9	9.4
1959	5.50	0	-4.2	9.7
1960	5.50	0	-10.0	15.5
1961	5.50	0	1.3	4.2
1962	7.17	0	7.8	-0.63
1963	7.42	0	0.9	6.52
1964	7.00	0	2.0	5.0
1965	7.00	0	0.9	6.1
1966	7.00	0	3.7	3.3
1967	7.00	0	4.3	2.7
1968	7.00	0	2.2	4.8
1969	7.00	0	2.4	4.6
1970	7.00	0	0.1	6.9
1971	7.00	0	0.4	6.6
1972	7.00	0	4.9	2.1
1973	7.00	0	15.6	-8.6
1974	7.92	0	24.3	-16.38

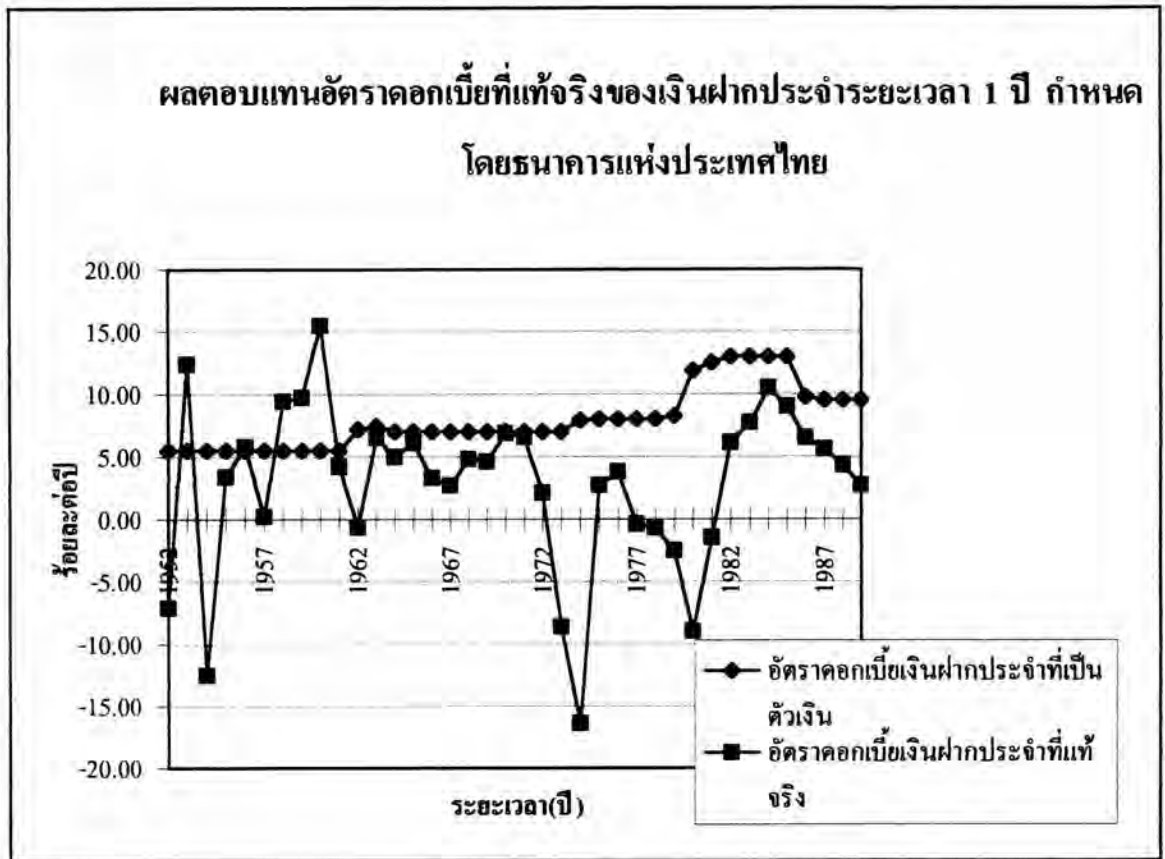
ตารางที่ 3.2(ต่อ)
อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำระยะเวลา 1 ปีที่แท้จริง ระหว่างปี ค.ศ.1952-1989

ปี	อัตราดอกเบี้ย ¹	อัตราภาษี	อัตราเงินเพื่อ	อัตราดอกเบี้ยที่ แท้จริง
1975	8.00	0	5.3	2.7
1976	8.00	0	4.2	3.8
1977	8.00	10.0	7.6	-0.4
1978	8.00	10.0	7.9	-0.7
1979	8.25	10.0	9.9	-2.5
1980	11.89	10.0	19.7	-9.0
1981	12.50	10.0	12.7	-1.45
1982	13.00	12.5	5.3	6.1
1983	13.00	12.5	3.7	7.7
1984	13.00	12.5	0.9	10.5
1985	13.00	12.5	2.4	9.0
1986	9.75	15.0	1.8	6.5
1987	9.5	15.0	2.5	5.6
1988	9.5	15.0	3.8	4.3
1989 ²	9.5	15.0	5.4	2.7

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายเหตุ 1. อัตราดอกเบี้ยเฉลี่ยรายปี กำหนดโดยธนาคารแห่งประเทศไทย

2. อัตราดอกเบี้ยเฉลี่ยตั้งแต่เดือน มกราคม ถึง พฤษภาคม 1989 เนื่องจากธนาคาร
แห่งประเทศไทยได้ยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำประเภทอายุเกินกว่า
1 ปีขึ้นไป เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 1989

รูปที่ 3.1

รุนแรง ประกอบกับทางการได้ประกาศเก็บภาษีดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารบางประเภทเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 1977 (ดูตารางที่ 3.2)

จากการที่อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงมีค่าติดลบเนื่องจากวิกฤตการณ์ราคาน้ำมันขึ้น ก่อให้เกิดการลดความสำคัญของสถาบันการเงิน (Financial Disintermediation) สืบเนื่องจากปริมาณเงินตามความหมายกว้างมีค่าลดลงจากร้อยละ 40.5 เหลือร้อยละ 36.3 ของผลิตภัณฑ์ในประเทศ ในช่วงปี 1973-1974 นี้ การระดมเงินฝากของสถาบันการเงินโดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารพาณิชย์ได้ชะลอลงตัวลงก็ตาม แต่เนื่องจากการใช้จ่ายเพื่อการลงทุนอยู่ในระดับสูง ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมจากสถาบันการเงินยังอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับอัตราเงินเฟ้อ ทำให้ความต้องการเงินกู้ยืมจากสถาบันการเงินเพิ่มขึ้นอย่างมาก มีการขยายตัวของสินเชื่อภาคเอกชนอยู่ในอัตราสูงกว่าร้อยละ 40 ต่อปี ซึ่งเป็นแรงผลักดันทางด้านเงินเพื่ออีกประการหนึ่ง ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงขึ้นอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานรวม 2 ครั้งจากร้อยละ 8.0 เป็น 11.0 ต่อปี และในปี 1974 นั้นก็ได้ปรับอัตราเงินเสถียรสำรองของธนาคารพาณิชย์จากร้อยละ 7.0 เป็นร้อยละ 8.0 ของเงินฝากด้วย จุดมุ่ง

ตารางที่ 3.3

อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมจากธนาคารแห่งประเทศไทย (อัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน)

หน่วย : ร้อยละต่อปี

วันที่มีผลบังคับใช้	วงเงินที่ 1	วงเงินที่ 2	วงเงินที่ 3
ตั้งแต่ 23 กุมภาพันธ์ 1945	8.0		
2 สิงหาคม 1965	7.0		
27 มกราคม 1969	8.0		
23 มิถุนายน 1969	11.0		
30 มีนาคม 1970	9.0		
3 เมษายน 1972	8.0		
9 สิงหาคม 1973	10.0		
31 มกราคม 1974	11.0		
1 เมษายน 1975	10.0		
25 สิงหาคม 1976	9.0		
1 กุมภาพันธ์ 1978	10.5		
4 ธันวาคม 1978	12.5		
17 ตุลาคม 1979 ¹	12.5	14.0	
31 ตุลาคม 1979	12.5	15.0	
10 มีนาคม 1980	12.5	16.5	
31 มีนาคม 1980	14.0	17.5	
12 พฤษภาคม 1980	14.0	17.0	
21 พฤษภาคม 1980	13.5	16.0	
4 มิถุนายน 1980	12.5	15.0	
31 ตุลาคม 1980	13.5	15.0	
23 มกราคม 1981 ²	13.5	15.0	17.0
8 พฤษภาคม 1981	13.5	17.5	
6 กรกฎาคม 1981	14.5	18.5	
12 พฤศจิกายน 1981	14.5	17.0	

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมจากธนาคารแห่งประเทศไทย (อัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน)

หน่วย : ร้อยละต่อปี

วันที่มีผลบังคับใช้	วงเงินที่ 1	วงเงินที่ 2	วงเงินที่ 3
3 ธันวาคม 1981	14.5	16.0	
20 เมษายน 1982	14.5	17.0	
10 สิงหาคม 1982	14.0	16.0	
25 สิงหาคม 1982	13.5	15.0	
28 ตุลาคม 1982	12.5	14.0	
12 มกราคม 1983	11.5	13.0	
9 ธันวาคม 1983	13.0	14.5	
14 พฤศจิกายน 1984	12.0	13.5	
26 กรกฎาคม 1985	11.0	12.0	
4 มีนาคม 1986	10.0	11.0	
9 กรกฎาคม 1986	9.00		
1 กันยายน 1986	8.00		
9 เมษายน 1990	9.5		
26 พฤศจิกายน 1990	12.0		
23 กันยายน 1991	11.0		
1 มิถุนายน 1993	10.0		
กันยายน 1993	9.0		
กันยายน 1994	9.5		
3 มีนาคม 1995	10.5		
2 กรกฎาคม 1997	12.5		

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายเหตุ 1. ปรับปรุงวิธีการคิดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานใหม่เป็นแบบ 2 อัตรา ตั้งแต่ 17 ตุลาคม 1979 โดยอัตราแรก หมายถึง อัตราดอกเบี้ยมาตรฐานในวงเงิน สำหรับอัตราหลัง หมายถึง อัตราดอกเบี้ยส่วนที่เกินวงเงิน

2.ปรับปรุงวิธีการคิดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานใหม่อีกครั้ง จากระบบ 2 อัตรา มาเป็น ระบบ 3 อัตราเป็นอัตราสำหรับการกู้ยืมภายในวงเงินในจำนวนเท่ากับการกู้ยืมในวงเงิน และอัตราสำหรับการกู้ยืมจำนวนที่เกินจากที่กำหนดไว้ใน 2 กรณี ข้างต้น

หมายก็เพื่อลดการพึ่งพาเงินทุนจากสถาบันการเงิน เพื่อนำไปใช้จ่ายในการลงทุนที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงในขณะนั้น อย่างไรก็ตามนโยบายนี้ก็ไม่สามารถลดการพึ่งพิงดังกล่าวได้ กลับส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงทำให้ตลาดเงินในประเทศตึงตัวมากขึ้น ประกอบขณะนั้นอัตราดอกเบี้ยในตลาดต่างประเทศอยู่ในระดับที่สูง ทำให้เงินทุนนำเข้ามาไม่เพียงพอจะช่วยผ่อนคลายความตึงตัวในประเทศ และยังมีเงินทุนไหลออกนอกประเทศอีกด้วย จึงเกิดภาวะเงินตึงตัวอย่างรุนแรงจนเป็นอันตรขยต่อการอยู่อาศัยของธุรกิจ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงคลายความเข้มงวดทางการเงิน โดยประกาศลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานอีก 2 ครั้ง คือ เมื่อวันที่ 1 เมษายน 1975 และ 25 สิงหาคม 1976 ครั้งละร้อยละ 1.0 และยิ่งประกาศลดอัตราส่วนเงินลดสำรองต่อเงินฝากกลางจากร้อยละ 8.0 เป็นร้อยละ 7.0 ต่อปี พร้อมทั้งอัดฉีดเงินเข้าระบบเศรษฐกิจโดยผ่านทางสินเชื่อรัฐบาลสุทธิและสถาบันการเงิน ทำให้สินเชื่อเพิ่มขึ้นจากเดิมเฉลี่ยร้อยละ 17.8 ต่อปีในช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันเป็นร้อยละ 24.0 ต่อปี ยังผลให้อุปทานเงินขยายตัวอย่างรวดเร็ว คือ เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 19.5 ต่อปีตามปริมาณเงินความหมายกว้าง และร้อยละ 13.6 ต่อปีตามปริมาณเงินความหมายแคบในปี 1978 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ปรับอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานอีก 2 ครั้ง ทำให้เพิ่มจากร้อยละ 9.0 เป็นร้อยละ 12.5 ต่อปี เพื่อสกัดการไหลออกของเงินทุน โดยสรุปแล้วพบว่า อัตราดอกเบี้ยมาตรฐานในช่วงปี 1973-1978 มีการเปลี่ยนแปลงถึง 6 ครั้ง (ดูตารางที่ 3.3) เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะดอกเบี้ยต่างประเทศ และเพื่อป้องกันการไหลออกของเงินทุน

3.4 ช่วงที่ 4 (ปี ค.ศ. 1979-1985)

ในช่วงปี 1979-1980 ได้เกิดวิกฤตการณ์น้ำมันขึ้นราคาครั้งที่ 2 ทำให้ระบบการเงินระหว่างประเทศผันผวนอย่างหนัก และส่งผลให้เกิดปัญหาการเงินในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ กล่าวคือ เกิดวิกฤตการณ์หนี้ต่างประเทศ (Debt Crisis) ³ ขึ้น ในข่วงนี้อัตราดอกเบี้ยในตลาดโลกถีบตัวสูงขึ้นมาก คือ สูงมากกว่าเพดานอัตราดอกเบี้ยในประเทศ ทำให้สถาบันการเงินไม่สามารถ

³ วิกฤตการณ์หนี้ต่างประเทศ (Debt Crisis) ส่วนใหญ่เกิดขึ้นกับกลุ่มประเทศลาตินอเมริกาที่ต้องประสบกับปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเรื้อรัง ภายหลังจากเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 2 หลายประเทศได้แก้ปัญหาโดยการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศโดยเฉพาะจากสถาบันการเงินเอกชนในช่วงที่อัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับสูงมาก เพื่อชดเชยการขาดดุลและรักษาระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยขาดการควบคุมที่ดี ดังนั้น เมื่อภาวะเศรษฐกิจโลกซบเซาในช่วงปี 1982 ทำให้ประเทศลูกหนี้รายสำคัญ ๆ เช่น บราซิล อาร์เจนตินา ฟิลิปปินส์ รวมทั้งเม็กซิโก ต้องประสบกับภาวะการมีหนี้สินล้นพ้นตัวจนไม่สามารถชำระหนี้ได้ สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ธนาคารผู้ให้กู้ประสบปัญหาเกี่ยวกับสภาพคล่องและเพิ่มความเข้มงวดในการให้กู้มากขึ้น

ระดมเงินทุนจากต่างประเทศได้เหมือนภาวะปกติ และอัตราเงินเฟ้อก็กลับสูงขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะในช่วงไตรมาสที่ 3 ของปี 1979 ดัชนีค่าครองชีพเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 9.9 จากปีก่อนหน้า นับเป็นอัตราที่สูงเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา ทำให้อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงเป็นลบ สถาบันการเงินประสบปัญหาในการระดมเงินฝาก ประกอบกับการดำเนินงานของบริษัทเงินทุนขนาดใหญ่ คือ ราชอาณาจักรเงินทุนประสบปัญหาถึงขั้นถูกปิด ส่งผลให้ระบบการเงินในประเทศตึงตัวอีกครั้ง ทางกรมได้พยายามแก้ไขปัญหานี้ด้วยการปรับเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำประเภทต่าง ๆ ขึ้นอีกเฉลี่ยร้อยละ 3.0 ในปลายปี 1979 และต้นปี 1980 มาอยู่ที่ระดับร้อยละ 8.0 และ 9.0-12.0 ตามลำดับ และยกเลิกการจ่ายดอกเบี้ยสำหรับเงินฝากจ่ายคืนเมื่อทวงถามและเงินฝากประจำระยะเวลาไม่ถึง 3 เดือน นอกจากนี้ยังเพิ่มประเภทเงินฝากประจำระยะเวลายาวตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป (ตั้งแต่ 3-5 ปีและตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดไม่เกินร้อยละ 13.0 และ 14.0 ต่อปีตามลำดับ และกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากก่อนกำหนดเป็นครั้งแรก อย่างไรก็ตาม การปรับเพดานอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวไม่สามารถแก้ปัญหาเงินเฟ้อ และอัตราดอกเบี้ยในตลาดต่างประเทศที่สูงมากได้เท่าไรนัก ถึงแม้ว่าธนาคารแห่งประเทศไทยจะปล่อยเงินเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจด้วยการออกกระเป๋ยปรับช่วงที่ลดตัวสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการค้าพืชผลเกษตรในวงเงิน 8,000 ล้านบาทแล้วก็ตาม จนในที่สุดทางการได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติอัตราดอกเบี้ยให้กู้ยืมของสถาบันการเงินในเดือนมกราคม 1980 โดยให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมีอำนาจกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินได้เกินร้อยละ 15.0 ต่อปี และทำการปรับเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ให้สูงขึ้นอีกร้อยละ 3.0 ทำให้เพดานอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์เพิ่มจากร้อยละ 15.0 เป็น 18.0 ต่อปี ส่วนเพดานอัตราดอกเบี้ยสำหรับเงินให้กู้ยืมของบริษัทเงินทุนกำหนดไว้ไม่เกินร้อยละ 20.0 ต่อปี ผลจากการปรับอัตราดอกเบี้ยครั้งนี้ ทำให้ภาวะเงินตึงตัวที่เกิดในปี 1979 คลี่คลายลงบ้าง เพราะทำให้เงินฝากของธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุนเพิ่มขึ้นในอัตราที่น่าพอใจ คือ ร้อยละ 22.0 และ 25.0 ตามลำดับ

ในปี 1981 อัตราดอกเบี้ยต่างประเทศได้สูงขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ทำให้มีการไหลของเงินทุนออกนอกประเทศ และเกิดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินรุนแรง มีผลให้คนไม่แน่ใจในค่าเงินบาทและเก็งกำไรกัน ทำให้ภาวะการเงินได้ตึงตัวขึ้นไปอีก ทางกรมจึงประกาศเพิ่มเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมอีกร้อยละ 1.0 ในเดือนกรกฎาคม 1981 พร้อมทั้งปรับค่าเงินบาทลง 2 ครั้ง

ให้เงินบาทเทียบกับเงินดอลลาร์ลดลงร้อยละ 9.8 มีการยกเลิกระบบ Daily Fixing⁴ และได้เริ่มดำเนินมาตรการซื้อขายดอลลาร์สหรัฐฯกับธนาคารพาณิชย์โดยวิธี SWAP เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจในค่าเงินบาท ผลจากการดำเนินมาตรการเข้มงวดดังกล่าว ทำให้ฐานะดุลการค้าและดุลการชำระเงินในปี 1982 ดีขึ้นมาก การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดลดลงจากร้อยละ 7.0 ของผลิตภัณฑ์ในประเทศเหลือเพียงร้อยละ 2.7 ต่อปี และอัตราเงินเฟ้อลดลงจากร้อยละ 12.7 ในปี 1981 เป็นร้อยละ 5.3 ในปี 1982 อย่างไรก็ตามอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจที่แท้จริงลดลงต่ำสุดนับตั้งแต่แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา คือเพียงร้อยละ 4.1 สาเหตุเพราะการใช้จ่ายในประเทศชะลอต่ำลงมาก มีผลต่อเนื่องให้ความต้องการสินเชื่อลดลง ในขณะที่สถาบันการเงินสามารถระดมเงินฝากได้มาก สภาพคล่องของระบบการเงินได้เปลี่ยนจากที่เคยตึงตัวในปี 1981 มาเป็นสภาพคล่องสูงมากในปี 1982 และสูงต่อเนื่องมาถึงปี 1983 การที่สภาพคล่องของระบบการเงินเปลี่ยนแปลงขึ้นลงอย่างมาก แสดงให้เห็นถึงจุดบกพร่องของโครงสร้างตลาดเงินในประเทศและการขาดแคลนตราสารการเงินที่สนองความต้องการของผู้ลงทุนได้อย่างพอเพียง ถึงแม้ว่าทางการได้จัดตั้งตลาดซื้อคืนขึ้นเพื่อช่วยในการปรับสภาพคล่องของสถาบันการเงินขึ้นในปี 1979 แล้วก็ตาม

จากการที่สถาบันการเงินมีสภาพคล่องที่สูงมาก กลุ่มธนาคารใหญ่ อันประกอบไปด้วยธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกสิกรไทย และธนาคารกรุงไทย จึงได้ปรับสภาพคล่องส่วนเกินโดยการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยเงินฝากลดลง ซึ่งมีผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารอื่น ๆ นับตั้งแต่วันที่ 10 กันยายน 1982 เป็นต้นมา ธนาคารพาณิชย์ได้ปรับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำกันเองอีกหลายครั้งภายใต้เพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด จากการเร่งขยายสินเชื่อแก่ภาคเอกชนเพิ่มขึ้น เพื่อลดสภาพคล่องส่วนเกิน จึงเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเร่งใช้จ่ายทั้งเพื่อการบริโภคและการลงทุนของภาคเอกชน ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวเร็วขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้เสถียรภาพของเศรษฐกิจไทยในด้านระหว่างประเทศเลวลง โดยดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 2.7 ของผลิตภัณฑ์ในประเทศปี 1982 เป็นร้อยละ 7.1 ในปี 1983 และการขยายตัวของสินเชื่อที่ธนาคารพาณิชย์ปล่อยให้เอกชนสูงเป็นประวัติการณ์ คือ เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 33.3 ต่อปี ดังนั้นในช่วงปลายปี 1983 มาถึงต้นปี 1984 ทางการจึงต้องหันกลับมาดำเนินนโยบายการเงินที่เข้มงวดอีกครั้ง

⁴ Daily Fixing คือ วิธีการที่ทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราและธนาคารพาณิชย์กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวันร่วมกัน

มีการออกหนังสือขอร้องให้ธนาคารพาณิชย์จำกัดการขยายตัวของสินเชื่อในปี 1984 โดยระบุให้ธนาคารพาณิชย์ปล่อยสินเชื่อให้แก่ภาคเอกชนเพิ่มจากยอดคงค้าง ณ สิ้นปี 1983 ได้ไม่เกินร้อยละ 18.0 ต่อปี (ต่อมาได้ยกเลิกไปในเดือนสิงหาคม 1984 เมื่อสินเชื่อและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดได้ลดลงเป็นที่น่าพอใจแล้ว) และปรับเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมและดอกเบี้ยเงินฝากกระยะสั้นให้สูงขึ้น ควบคุมเลตเตอร์ออฟเครดิตเพื่อการนำเข้า ในวันที่ 5 พฤศจิกายน 1984 ได้มีการประกาศปรับค่าเงินบาทจากดอลลาร์ละ 23 บาทเป็น 27 บาท มีผลให้ค่าเงินบาทลดลง 14.81 % เมื่อเทียบกับดอลลาร์สหรัฐฯ และได้เปลี่ยนระบบการกำหนดค่าเงินบาทจากการผูกกับเงินดอลลาร์สหรัฐฯ เป็นระบบ Basket of currencies แทนคือ ให้ค่าเงินบาทเปลี่ยนแปลงตามเงินสกุลต่าง ๆ ของประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย ในเดือนกรกฎาคม 1985 ได้ประกาศลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานและอัตราดอกเบี้ยให้กู้ยืมส่วนที่เกินวงเงิน จากร้อยละ 12.0 และ 13.5 เป็น 11.0 และ 12.0 ต่อปีตามลำดับ เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะการเงินในประเทศซึ่งมีสภาพคล่องสูงในปลายเดือนธันวาคม 1985 เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศลดลงและเพื่อเป็นการกระตุ้นภาวะเศรษฐกิจให้ฟื้นตัว ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศลดเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์จากร้อยละ 19.0 เป็น 17.0 ต่อปี พร้อมทั้งลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์จากร้อยละ 9.0 เป็น 8.5 ต่อปี และกำหนดให้จ่ายดอกเบี้ยเงินฝากประจำระยะเวลาเกิน 3 เดือนขึ้นไปไม่เกิน 11.0 ต่อปีในต้นเดือนมกราคม 1986

จะเห็นได้ว่า การดำเนินนโยบายอัตราดอกเบี้ยในช่วงที่ 4 นี้ มุ่งเพื่อให้ระบบการเงินในประเทศสอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจากภายในหรือภายนอกประเทศ โดยมีการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานหลายครั้ง มาตรการด้านอัตราแลกเปลี่ยนก็ยืดหยุ่นมากขึ้น และมีการพัฒนาตลาดการเงินในประเทศด้วยการจัดตั้งตลาดซื้อคืนพันธบัตรขึ้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 1979 นอกจากนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยได้พยายามปรับโครงสร้างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นด้วย โดยการกำหนดเฉพาะเพดานอัตราดอกเบี้ยเท่านั้นและให้ธนาคารพาณิชย์เปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมกันเองภายใต้เพดานอัตราดอกเบี้ยที่กำหนด เพื่อพัฒนาตลาดการเงินให้มีการปรับตัวสอดคล้องกับภาวะการเงินทั้งในและนอกประเทศ ซึ่งนับตั้งแต่ 10 กันยายน 1982 กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ได้เป็นผู้นำในการปรับอัตราดอกเบี้ยทั้งเงินฝากและเงินให้กู้ยืมในตลาดการเงินอย่างต่อเนื่องตลอดมา

3.5 ช่วงที่ 5 (ปี ค.ศ. 1986-1989)

ในปี 1986 ปัญหาสภาพคล่องส่วนเกินได้ทวีขึ้นตามลำดับ จากที่เริ่มขึ้นในปี 1985 สาเหตุก็เพราะความไม่สมดุลของการขยายตัวของเงินฝากกับสินเชื่อ โดยอัตราการขยายตัวของเงินฝากมีค่าร้อยละ 12.6 ต่อปี ทั้ง ๆ ที่ธนาคารพาณิชย์ได้ลดอัตราดอกเบี้ยลงถึง 4 ครั้ง ในขณะที่อัตราการขยายตัวของสินเชื่อมีค่าร้อยละ 4.4 ต่อปี แม้ว่าธนาคารพาณิชย์จะลดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมก็ตาม สาเหตุที่การขยายตัวของสินเชื่อชะลอลงในช่วงที่สภาพคล่องทางการเงินมีอยู่สูงก็เนื่องจากเศรษฐกิจไทยยังไม่ฟื้นตัวชัดเจน ทำให้นักลงทุนชะลอการตัดสินใจลงทุนเพิ่ม และมีการนำเงินเข้าจากต่างประเทศโดยภาคเอกชนเป็นจำนวนมาก ประกอบกับธนาคารพาณิชย์เองได้เพิ่มความระมัดระวังในการให้สินเชื่อมากขึ้น หลังจากประสบปัญหาการขาดคุณภาพของสินเชื่อที่ให้ แก่ลูกค้าจนก่อให้เกิดหนี้มีปัญหามากมาย เช่น กรณีธนาคารมหานคร ธนาคารนครหลวงไทย เป็นต้น ทำให้ฐานะการเงินของธนาคารพาณิชย์ดังกล่าวเสื่อมลง จนถูกทางการสั่งให้ดำเนินการปรับปรุงฐานะการเงิน จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้เป้าหมายหลักในการดำเนินกิจการของธนาคารพาณิชย์ได้เปลี่ยนไป กล่าวคือ แต่เดิมที่เคยเน้นการขยายตัวของกิจการ เพื่อรักษาส่วนแบ่งตลาดมาเป็นความพยายามที่จะปรับปรุงฐานะการเงินให้มั่นคงขึ้น โดยการปรับปรุงคุณภาพสินทรัพย์ และการบริหารงาน รวมทั้งความพยายามที่จะลดและกระจายความเสี่ยงของธนาคารจากการให้สินเชื่อในตลาดที่มีความเสี่ยงสูงในขณะนั้น อันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจเลวร้ายภายหลังจากรัฐบาลประกาศลดค่าเงินบาทเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 1984 โดยให้ความสนใจแก่ผู้กู้รายย่อยและขนาดกลางมากขึ้นกว่าเดิม

จากการที่สภาพคล่องส่วนเกินของระบบการเงินสูงขึ้นตามลำดับ ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยลดต่ำลงเกือบจะต่อเนื่องกัน จะเห็นได้จากอัตราดอกเบี้ยในตลาดกู้ยืมระหว่างธนาคารและอัตราดอกเบี้ยในตลาดซื้อคืนระยะสั้นลดต่ำลง ประกอบกับในปี 1986 มีปัจจัยจากภายนอกประเทศเป็นปัจจัยเสริมทำให้อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศลดลงอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น เนื่องมาจากการที่ราคาน้ำมันและราคาสินค้าโภคภัณฑ์ในตลาดโลกตกต่ำลงสู่ระดับต่ำสุดในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ส่งผลให้เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก อัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับต่ำ หลายประเทศประสบกับปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงิน โดยเฉพาะสหรัฐฯ ที่ต้องประสบปัญหาขาดดุลทั้งการค้าและดุลงบประมาณ ทำให้ค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯ อ่อนตัวลง และมีการลดอัตราดอกเบี้ยเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้ฟื้นตัว ผลจากอัตราดอกเบี้ยสหรัฐฯ ลดต่ำลงทำให้อัตราดอกเบี้ยในระบบการเงินของ

โลกลดตาม รวมทั้งอัตราดอกเบี้ยของไทยด้วย ทางธนาคารพาณิชย์ได้ทำการปรับสภาพคล่องส่วนเกินโดยการชำระหนี้ต่างประเทศ ถือพันธบัตรรัฐบาลมากขึ้น เป็นต้น สำหรับทางธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้ช่วยบรรเทาปัญหาสภาพคล่องส่วนเกินด้วยการดำเนินมาตรการให้อัตราดอกเบี้ยลดลงได้เร็วขึ้น โดยการลดเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืม 2 ครั้ง คือ เมื่อวันที่ 2 มกราคม และ 5 มีนาคม 1986 ทำให้เพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประเภทออมทรัพย์ลดจากเดิมร้อยละ 9.0 เป็น 8.5 และ 7.25 ต่อปีตามลำดับ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำระยะ 3 เดือนขึ้นไปจากร้อยละ 13.0-14.0 ต่อปีเป็น 11.0 และ 9.50 ต่อปีตามลำดับ ส่วนเพดานดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่กิจการต่าง ๆ สูงสุดลดลงจากร้อยละ 19.0 เป็น 17.0 และ 15.0 ต่อปีตามลำดับ โดยเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลานี้ หากธนาคารพาณิชย์ยอมให้ผู้ฝากถอนก่อนกำหนดได้ ให้จ่ายดอกเบี้ยสำหรับระยะเวลาที่ได้ฝากไว้จริงไม่เกินที่ธนาคารพาณิชย์กำหนดให้กับเงินฝากประเภทออมทรัพย์

นอกจากนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยยังได้ดำเนินการดูดซับสภาพคล่องด้วยการขายพันธบัตรในตลาดซื้อคืน มีการเพิ่มประเภทของการซื้อขายพันธบัตรในตลาดซื้อคืนให้ยาวขึ้นตามภาวะการมีสภาพคล่องส่วนเกินเป็นระยะต่อเนื่องของระบบการเงิน มีการลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานและอัตราดอกเบี้ยรับที่ลดตัวสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการประกอบกิจกรรมเกษตรอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การส่งออกทั่วไป รวมทั้งได้ผ่อนผันการดำรงสินทรัพย์ต่างประเทศสุทธิของระบบธนาคารพาณิชย์ การดำเนินมาตรการต่าง ๆ ดังกล่าวก็เพื่อบรรเทาปัญหาสภาพคล่องสูง และเพื่อกระตุ้นภาวะเศรษฐกิจและการลงทุนให้ฟื้นตัวขึ้น อย่างไรก็ตามสภาพคล่องในระบบการเงินในประเทศไทยยังคงสูงมาก ธนาคารพาณิชย์หลายแห่งได้ประกาศลดอัตราดอกเบี้ยอย่างต่อเนื่อง จากในช่วงต้นปี 1986 อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์อยู่ในระดับร้อยละ 8.50 และเงินฝากประจำประเภท 3 เดือน 6 เดือน และ 1 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับร้อยละ 10.5-11.0 จนกระทั่งในปลายปี 1986 อัตราดอกเบี้ยออมทรัพย์ลดลงเหลือร้อยละ 5.5 และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำประเภท 3 เดือน 6 เดือน และ 1 ปีขึ้นไป ลดลงเหลือร้อยละ 6.75, 7.0 และ 7.25 ตามลำดับ สำหรับอัตราดอกเบี้ย MOR และ MLR ลดลงจาก 15.5 ทั้งสองอัตราเหลือเพียง 12.25 และ 12.0 ตามลำดับ

ในปี 1987 ภาวะเศรษฐกิจได้ขยายตัวขึ้นอย่างมาก ส่งผลให้มีการลงทุนเพิ่มสูงขึ้น ลินเชื่อที่ระบบธนาคารพาณิชย์ให้แก่ภาคเอกชนขยายตัวเพิ่มขึ้นเร็วมากจากร้อยละ 4.9 ต่อปีเมื่อสิ้นปี 1986 เป็นร้อยละ 22.6 ต่อปีเมื่อสิ้นปี 1987 ในขณะที่อัตรากาขยายตัวของเงินฝากอยู่ในระดับ

ต่ำกว่าเล็กน้อย คือ ร้อยละ 20.3 ต่อปี การที่เงินเชื่อในภาคเอกชนมีการขยายตัวเพิ่มในอัตราสูงมากเป็นผลสืบเนื่องมาจากสาเหตุ 3 ประการ คือ *ประการแรก* เศรษฐกิจขยายตัวขึ้นมากจากภาคการส่งออกภายหลังจากที่เคยซบเซาในปีก่อน *ประการที่สอง* อัตราดอกเบี้ยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง *ประการสุดท้าย* สถาบันการเงินมีความพร้อมที่จะขยายสินเชื่อเพิ่มขึ้น เนื่องจากผ่านพ้นช่วงที่ต้องปรับตัวเพื่อแก้ปัญหาสินเชื่อขาดคุณภาพไปแล้ว โดยเฉพาะในช่วงหลังไตรมาสที่ 2 ของปี 1987 เป็นต้นมา ทำให้สภาพคล่องของระบบการเงินลดลงตามลำดับจนอยู่ในภาวะค่อนข้างตึงตัว เพื่อรองรับการขยายตัวของธุรกิจดังกล่าว ธนาคารพาณิชย์ได้เพิ่มทุนเป็นจำนวนถึง 10,859.7 ล้านบาท จากภาวะการเงินที่ตึงตัวดังกล่าว ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยปรับตัวสูงขึ้นทุกประเภท อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมระหว่างธนาคารพาณิชย์และอัตราดอกเบี้ยในตลาดซื้อคืนสูงขึ้นจากเฉลี่ยร้อยละ 6.5 และ 5.4 ต่อปีในเดือนธันวาคม 1987 เป็นร้อยละ 10.6 และ 9.2 ในเดือนธันวาคม 1988 และเนื่องจากแหล่งเงินให้กู้ส่วนใหญ่มาจากเงินฝาก ธนาคารพาณิชย์หลายแห่งก็ได้แข่งขันกันระดมเงินฝาก โดยทยอยกันเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำทุกประเภทตั้งแต่กลางเดือนมิถุนายนเป็นต้นมา อัตราดอกเบี้ยออมทรัพย์ได้ปรับตัวสูงขึ้นจากร้อยละ 5.50 เป็นร้อยละ 6.25-7.25 ในช่วงปลายปี อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำระยะเวลา 3 เดือน 6 เดือน และ 1 ปีขึ้นไป ปรับตัวสูงขึ้นจากร้อยละ 6.75, 7.00 และ 7.25 ตามลำดับ เป็นอยู่ในช่วงร้อยละ 6.75-9.50 ของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำในช่วงปลายปี สำหรับอัตราดอกเบี้ย MOR และ MLR เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.5 ต่อปีในต้นปี 1987 เป็นร้อยละ 12.0 ต่อปีในปลายปี จึงพบว่าในช่วงเวลานี้ ธนาคารได้ดำเนินมาตรการที่เข้มงวดขึ้น และการปรับอัตราดอกเบี้ยมีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อผู้ฝากในต่างจังหวัดมากขึ้น โดยได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการฝากสูงกว่าในกรุงเทพฯ ประกอบกับราคาพืชผลดีขึ้นในหลายปีที่ผ่านมา เงินฝากนอกเขตกรุงเทพฯ จึงขยายตัวสูงกว่าในเขตกรุงเทพฯ เป็นครั้งแรกในรอบหลายปีที่ผ่านมา คือ อัตราการขยายของเงินฝากในเขตกรุงเทพฯ 18.2% ส่วนนอกเขตกรุงเทพฯ 24.0%

ต่อมาในช่วงครึ่งปีแรกของปี 1989 สภาพคล่องของระบบการเงินในประเทศเริ่มปรับตัวดีขึ้นเกินกว่าที่คาดไว้ แม้ว่าอัตราการขยายตัวของเงินฝากจะน้อยกว่าอัตราการขยายตัวของสินเชื่อ คือ อัตราขยายตัวของเงินฝากเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 21.6 ในขณะที่อัตราการขยายตัวของสินเชื่ออยู่ในระดับร้อยละ 29.2 อันเป็นผลให้สภาพคล่องในระบบการเงินในประเทศตึงตัว แต่ก็ไม่รุนแรงนัก เนื่องจากมีการไหลเข้ามาของเงินทุนต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการเกินดุลการชำระเงินถึง 48,000 ล้านบาท จากการลงทุนโดยตรงและเพื่อซื้อหลักทรัพย์ ประกอบกับดอกเบี้ย

พันธบัตรรัฐบาลที่ครบกำหนดชำระได้เข้ามาเสริมในระบบจำนวน 2,700 ล้านบาทในเดือนเมษายน และค่าเงินดอลลาร์สหรัฐก็สูงขึ้นจาก 25.30 ในช่วงต้นปี 1989 เป็น 25.92 ในเดือนมิถุนายน 1989 เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.5 แต่นักลงทุนก็คาดว่าค่าเงินดอลลาร์คงจะแข็งตัวได้ไม่นาน เนื่องจากสหรัฐยังมีปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดและการชะลอตัวของเศรษฐกิจอยู่ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อค่าเงินดอลลาร์ นักลงทุนส่วนใหญ่จึงพากันเทขายเงินดอลลาร์สหรัฐ ส่งผลให้ปริมาณเงินบาทในระบบเพิ่มสูงขึ้นสอดคล้องกับภาวะการลงทุนเป็นอย่างดี จากสาเหตุหลายประการดังกล่าว ทำให้ภาวะเงินตึงตัวในระบบเศรษฐกิจผ่อนคลายลง

อย่างไรก็ตาม จากการที่อัตราการขยายตัวของเงินฝากน้อยกว่าอัตราการขยายตัวของสินเชื่อ ทำให้เกิดการแข่งขันกันระดมเงินฝากในระบบธนาคารพาณิชย์ทั้งในรูปบริการและอัตราดอกเบี้ย ตลอดจนการคิดดอกเบี้ยได้โตะที่ผิดต่อกฎหมายเกิดขึ้นสำหรับลูกค้าที่เป็นผู้ฝากเงินรายใหญ่ โดยในช่วงนี้แนวโน้มของอัตราดอกเบี้ยระยะสั้นมีทิศทางสูงขึ้น จนกระทั่งอัตราดอกเบี้ยเงินฝากสูงจนเพดานทั้งหมด กล่าวคือ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์อยู่ที่ระดับร้อยละ 7.25 ต่อปี และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำอยู่ที่ระดับร้อยละ 9.5 ต่อปี ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ก็ปรับตัวสูงขึ้นเช่นกัน โดยอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สำหรับลูกค้ารายย่อยสูงขึ้นเป็นร้อยละ 14-15 ต่อปี และอัตราดอกเบี้ยสำหรับลูกค้าชั้นดีสูงขึ้นเป็นร้อยละ 11-12 ต่อปี แต่ธนาคารพาณิชย์ยังคงเรียกร้องให้ธนาคารแห่งประเทศไทยปรับเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ให้มากกว่าร้อยละ 15 ต่อปี ธนาคารแห่งประเทศไทยพิจารณาแล้วเห็นว่า สภาพคล่องของปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจยังมีอยู่สูงจากการไหลเข้ามาของเงินทุนต่างประเทศ อีกทั้งต้องการส่งเสริมภาวะการลงทุนและรักษาระดับอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่มีอยู่สูง จึงจำเป็นต้องใช้มาตรการตรึงอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ไว้ที่ระดับเดิมคือ ร้อยละ 15 ต่อปี

กล่าวโดยสรุปก็คือ ในช่วงที่ 5 นี้ การดำเนินมาตรการด้านดอกเบี้ยต่าง ๆ ของทางการเพื่อมุ่งส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาสภาพคล่องทางการเงินเป็นสำคัญ โดยในตอนต้นของช่วงนี้ได้มีสภาพคล่องสูงมากและค่อย ๆ ตึงตัวขึ้นเป็นลำดับ เนื่องจากสัดส่วนความต้องการสินเชื่อเพื่อการลงทุนมีมาก ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศขาดแคลนเงินออม จนกระทั่งรัฐบาลเริ่มหันมาดำเนินมาตรการเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจโดยการชะลอการลงทุนลง หากปล่อยให้เศรษฐกิจเติบโตเร็วเกินไปจะก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาภายหลัง

3.6 ช่วงที่ 6 (ปี ค.ศ. 1989-กลางปี ค.ศ. 1997)

สืบเนื่องมาจากแนวความคิดของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ที่มีนโยบายหลักด้านการเงิน เน้นการส่งเสริมการระดมเงินออมระยะยาวภายในประเทศ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวของระบบการเงินในการที่จะระดมทุนมาเพื่อใช้พัฒนาประเทศ อีกทั้งเป็นการลดช่องว่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ลงมา สิ่งที่ตามมาจากแนวความคิดดังกล่าวก็คือ การประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยให้ยกเลิกเพดานดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์เฉพาะประเภทอายุเกิน 1 ปีขึ้นไป โดยมีผลบังคับใช้นับแต่วันที่ 1 มิถุนายน 1989 เป็นต้นไป ซึ่งเดิมมีการกำหนดเพดานดอกเบี้ยเงินฝากประเภทนี้ในอัตราร้อยละ 9.5 ต่อปี แต่ทั้งนี้ธนาคารพาณิชย์จะต้องพิจารณากำหนดอัตราดอกเบี้ยกันเองและประกาศให้ธนาคารแห่งประเทศไทยและประชาชนได้รับทราบทั่วกัน สำหรับเงินฝากประเภทอื่น ได้แก่ เงินฝากออมทรัพย์ยังคงเพดานไว้ร้อยละ 7.25 ต่อปี ส่วนเงินฝากประจำระยะ 3 เดือนถึง 1 ปียังคงเพดานที่ร้อยละ 9.5 ต่อปี และทางการจะพิจารณาดำเนินการทางด้านภาษีอากรเพื่อช่วยผู้ฝากรายย่อยให้ได้รับผลตอบแทนจากเงินฝากมากขึ้น ต่อมาเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 1989 กระทรวงการคลังได้อนุมัติให้ยกเว้นภาษีดอกเบี้ยเงินฝากระยะเวลาตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไปสำหรับผู้ฝากรายย่อยที่มีเงินฝากน้อยกว่า 2 แสนบาทในธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และธนาคารอาคารสงเคราะห์ ส่วนผู้ฝากเงินในบริษัทเงินทุน บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ให้ยกเว้นภาษีดอกเบี้ยเงินฝากได้หากฝากเงินระยะเวลาตั้งแต่ 18 เดือนขึ้นไป สำหรับอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์นั้นยังคงให้อยู่ในระดับร้อยละ 15 ต่อปีเช่นเดิม

จากการประกาศนโยบายอัตราดอกเบี้ยเงินฝากระยะยาวลอยตัวเป็นทางการอย่างฉับพลัน เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 1989 และมีผลบังคับใช้วันที่ 1 มิถุนายน 1989 ทำให้ธนาคารพาณิชย์ปรับตัวไม่ทันในระยะแรกจึงทำให้ธนาคารพาณิชย์มีกำไรลดลงจากการที่ต้นทุนในรูปแบบดอกเบี้ยเงินฝากสูงขึ้นและยังมีผลให้ปัญหาดอกเบี้ยได้โตะลดลงอีกด้วย อย่างไรก็ตามการประกาศนโยบายดังกล่าวนี้ทำให้อัตราดอกเบี้ยในตลาดมีการปรับตัว แต่การปรับตัวนี้จะเป็นลักษณะช้า ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไป เพราะยังมีข้อจำกัดจากเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ตรึงไว้อยู่ ต่อมาเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 1990 ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้ประกาศเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยอันมีสาระสำคัญประกอบด้วยการเพิ่มเพดานดอกเบี้ยเงินกู้จากเดิมอีกร้อยละ 1.5 เป็นร้อยละ 16.5 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการชะลอการขยายตัวของสินเชื่อ อันจะส่งผลช่วยลดให้อัตราการ

ขยายตัวของเงินเพื่อลดลง เนื่องจากปลายปี 1989 หลายฝ่ายได้วิตกถึงผลเสียหายอันอาจจะเกิดจากการขยายตัวของเงินเพื่อที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในช่วงครึ่งหลังของปี 1989 โดยที่เมื่อสิ้นปี 1989 อัตราเงินเฟ้ออยู่ที่ระดับร้อยละ 5.4 เทียบกับร้อยละ 3.8 เมื่อปี 1988 จนกระทั่งในเดือนมกราคม 1990 ได้เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 6.1 และร้อยละ 6.0 ในเดือนกุมภาพันธ์ และในประกาศครั้งนี้ยังได้ยกเลิกอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 3 เดือนถึง 1 ปี ให้เป็นอัตราลอยตัวด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่าภายหลังจากการประกาศฉบับดังกล่าวทำให้เงินฝากประจำทุกประเภทไม่มีเพดานสูงสุดสำหรับการจ่ายดอกเบี้ย โดยแต่ละธนาคารสามารถจะกำหนดอัตราดอกเบี้ยจ่ายให้กับลูกค้าเท่าใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับฐานะของแต่ละธนาคาร ทั้งนี้เพราะธนาคารแห่งประเทศไทยต้องการที่จะระดมเงินออมควบคู่ไปกับการควบคุมการขยายตัวของสินเชื่อด้วย โดยยังให้คงเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ไว้ที่ร้อยละ 7.25 และในที่สุดภายหลังจากการศึกษาถึงอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ที่เหมาะสมแล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้ประกาศเพิ่มเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์จากเดิมอีกร้อยละ 1.75 เป็นร้อยละ 9.0 และให้มีผลบังคับใช้ทันทีในวันที่ประกาศคือ วันที่ 30 มีนาคม 1990 เป็นต้นไป

ดังนั้น ภายหลังจากการปรับอัตราดอกเบี้ยต่าง ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อบุคคลหลายฝ่ายดังนี้ ผู้ฝากเงินจะได้รับประโยชน์โดยตรงโดยเฉพาะสำหรับการฝากประจำทุกประเภท กล่าวคือ แต่ละธนาคารได้เพิ่มอัตราดอกเบี้ยให้กับลูกค้าแตกต่างกันตามฐานะของธนาคารและระยะเวลา โดยการฝากประจำ 3 เดือนถึง 1 ปี ซึ่งมักจะกำหนดเป็น 3, 6, 9, และ 12 เดือน อยู่ที่อัตราร้อยละ 11.00-12.00 ส่วนการฝากประจำเกิน 1 ปีขึ้นไปนั้น บางธนาคารให้ดอกเบี้ยสูงถึงร้อยละ 12.5 แต่ต้องเป็นการฝากประเภท 24 เดือนเท่านั้น สำหรับประเภทอื่น เช่น 15, 18 และ 21 เดือนก็ลดลงตามลำดับซึ่งเมื่อเทียบกับก่อนประกาศเป็นอัตราลอยตัวนั้น เงินฝากประจำ 3 เดือนถึง 1 ปี จะได้รับดอกเบี้ยเพียงร้อยละ 9.5 เท่ากันหมดทุกระยะเวลา ส่วนอัตราดอกเบี้ยออมทรัพย์เมื่อมีการขยายเพดานขึ้น แต่ละธนาคารได้ขยับขึ้นเต็มเพดานที่ทางการกำหนดคือ ร้อยละ 9.0 เพื่อจูงใจมิให้ลูกค้าโยกย้ายบัญชีมาเป็นเงินฝากประจำ เพราะการจ่ายดอกเบี้ยเงินฝากประจำจะเป็นภาระต่อธนาคารมากกว่าดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยได้ตามสภาพการณ์ ดังนั้นรูปแบบของการออมจึงยังทรงตัวเช่นเดิม คือ สัดส่วนของการฝากออมทรัพย์ประมาณร้อยละ 30 ฝากประจำร้อยละ 60 และนอกนั้นเป็นการฝากประเภทกระแสรายวัน ขณะเดียวกันธนาคารพาณิชย์ก็ได้ปรับอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าทั่วไปเต็มตามเพดาน คือ ร้อยละ 16.5 ด้วย สำหรับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลูกค้าชั้นดี (Prime Rate) ขยับสูงขึ้นจากร้อยละ 13.0-

13.5 เป็นร้อยละ 14.5 ทำให้ลูกค้ารายใหญ่อาจกู้เงินจากต่างประเทศเข้ามามากขึ้น เพราะอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศอยู่ที่ประมาณร้อยละ 8.5-9.0% เมื่อรวมค่าใช้จ่ายต่าง ๆ แล้วก็จะมีต้นทุนการกู้เพียงร้อยละ 11.0 เท่านั้น ซึ่งยังต่ำกว่าการกู้ในประเทศถึงร้อยละ 3.5

ต่อมาธนาคารแห่งประเทศไทยได้ผ่อนคลายด้านอัตราดอกเบี้ยในประเทศเพิ่มขึ้นตามลำดับ เพื่อให้สถาบันการเงินต่าง ๆ มีการแข่งขันกันอย่างเสรี โดยประกาศยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ เมื่อวันที่ 8 มกราคม 1992 และยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ปีเดียวกัน พร้อม ๆ กับการประกาศยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ยืมของบริษัทเงินทุนและบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ดังแสดงในตารางที่ ๕ นับตั้งแต่นั้น การกำหนดอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินก็เป็นไปตามภาวะกลไกตลาดการเงิน

โดยทั่วไปอัตราดอกเบี้ยทุกตัวจึงมีแนวโน้มลดลงในช่วงปี 1990-1993 ยกเว้นในปลายปี 1990 ซึ่งเป็นช่วงวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย สภาพคล่องของตลาดเงินในประเทศเกิดการตึงตัวอย่างมาก เป็นเหตุให้ทางการต้องปรับเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ขึ้นจากร้อยละ 16.5 เป็น 19.0 อย่างไรก็ตามเมื่อเหตุการณ์กลับคืนสู่สภาพปกติในต้นปี 1991 อัตราดอกเบี้ยในตลาดโลกได้เริ่มลดลงอย่างสม่ำเสมอ ส่วนอัตราดอกเบี้ยในประเทศก็เริ่มลดลงตามเช่นเดียวกัน แม้ว่าจะมีความผันผวนค่อนข้างมากในช่วงต้นถึงกลางปี 1991 เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศโดยเฉพาะอัตราดอกเบี้ยระหว่างธนาคารและตลาดซื้อคืนได้กลับพุ่งขึ้นสูงถึงร้อยละ 16.0 และ 14.0 ในเดือนมิถุนายน 1991 ตามลำดับก่อนที่จะลดลงอย่างรวดเร็วตามแนวโน้มตลาดโลกจนถึงระดับต่ำสุดที่ร้อยละ 4.0 และ 2.5 ในเดือนมีนาคม 1992 ตามลำดับ จนกระทั่งในเดือนตุลาคม 1993 อัตราดอกเบี้ยดังกล่าวก็ได้ลดต่ำเป็นประวัติการณ์เหลือเพียงร้อยละ 1.0-2.0 อันเนื่องมาจากเงินทุนต่างประเทศไหลเข้ามาเป็นจำนวนมากโดยผ่านทางศูนย์วิเทศธนกิจกรุงเทพ(BIB) การออกตราสารหนี้ในตลาดเงินต่างประเทศและการเข้ามาลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ สำหรับอัตราดอกเบี้ย MOR และ MLR ของธนาคารพาณิชย์ในช่วงแรกได้เพิ่มขึ้นสูงถึง ร้อยละ 16.5 เมื่อมีการปรับเพดานอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวข้างต้น แต่หลังจากนั้นก็ยังมีแนวโน้มลดลงโดยตลอด ในขณะที่อัตราสูงสุดที่เรียกเก็บจากลูกค้ารายย่อยแทบไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่จะเน้นหนักการปล่อยสินเชื่อให้กับลูกค้ารายใหญ่ ทำให้อำนาจต่อรองของลูกค้ารายย่อยต่อธนาคารพาณิชย์จะมีน้อยกว่าลูกค้ารายใหญ่ นอกจากนี้อัตราความเสี่ยง

ตารางที่ 3.4
การประกาศยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน และบริษัท
เครดิตฟองซิเอร์ ในช่วงปี 1989-1992

ครั้งที่	วันประกาศบังคับใช้	มาตรการประกาศยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ย
ธนาคารพาณิชย์		
1	1 มิถุนายน 1989	ยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำประเภทอายุเกินกว่า 1 ปีขึ้นไป ซึ่งเดิมกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประเภทนี้ในอัตราร้อยละ 9.5 ต่อปี
2	16 มีนาคม 1990	ยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำประเภท อายุตั้งแต่ 3 เดือนถึง 1 ปี ซึ่งเดิมกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประเภทนี้ในอัตราร้อยละ 9.5 ต่อปี
3	8 มกราคม 1992	ยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ ซึ่งเดิมกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประเภทนี้ ในอัตราร้อยละ 12.0 ต่อปี
4	1 มิถุนายน 1992	ยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม ซึ่งเดิมกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมในอัตราร้อยละ 19.0 ต่อปี
บริษัทเงินทุน และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์		
1	1 มิถุนายน 1992	ยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยการจ่ายเงินกู้ยืมจากประชาชน หรือ รับจากประชาชน ซึ่งเดิมกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยประเภทนี้ในอัตราร้อยละ 18.0 ต่อปี ยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมหรือส่วนลด ซึ่งเดิมกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยประเภทนี้ในอัตราร้อยละ 21.0 ต่อปี และยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยการให้กู้ยืมเพื่อการจัดหาที่อยู่อาศัยแก่ผู้มีรายได้น้อย ซึ่งเดิมกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยประเภทนี้ในอัตราร้อยละ 19.5 ต่อปี

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, อังใน สุพรรณิ พัทธมาสกุล, ผลของค่าความเข้มข้นของการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศต่อนโยบายการเงินในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2538.

ของโครงการรายย่อยอยู่ในระดับสูงกว่าโครงการรายใหญ่ ดังนั้นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาการรับภาระอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่อยู่ในระดับสูงของลูกค้ารายย่อย คือ การกำหนดอัตราดอกเบี้ยอ้างอิงขึ้นสำหรับลูกค้ารายย่อยขั้นต่ำ โดยคำนวณจากต้นทุนของธนาคารพาณิชย์ เรียกว่า MRR (Minimum Retail Rate) และได้เริ่มประกาศใช้เมื่อเดือนตุลาคม 1993 โดยมีค่าเฉลี่ยประมาณร้อยละ 13.1 อย่างไรก็ตามค่าของ MRR จะแตกต่างกันระหว่างธนาคารพาณิชย์ด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับต้นทุนของแต่ละธนาคาร กล่าวคือ กลุ่มของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 6 แห่งจะมีอัตราดอกเบี้ยที่ใกล้เคียงกัน ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีธนาคารรวม 9 แห่งจะมีอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าธนาคารใหญ่

ในช่วงต้นปี 1994 สภาพคล่องในระบบเริ่มลดน้อยลง ซึ่งเป็นผลมาจากความขบเซ้าของตลาดหลักทรัพย์และการดำเนินนโยบายการเงินเข้มงวดมากขึ้นของสหรัฐอเมริกา เงินทุนเริ่มไหลออกเป็นจำนวนมาก ประกอบกับฐานะทางการคลังในต้นปี 1994 เริ่มมีการเกินดุลซึ่งเป็นการดูดสภาพคล่องออกจากระบบ การลดลงของสภาพคล่องในระบบส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์หลายธนาคารเริ่มมีการปรับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ให้เพิ่มสูงขึ้น และจากสภาพการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น การเคลื่อนไหวของอัตราดอกเบี้ยตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของสภาพคล่องได้อย่างฉับไว ซึ่งในภาวะการเงินปัจจุบันของไทยดูเหมือนว่า การเคลื่อนไหวของอัตราดอกเบี้ยจากต่างประเทศนับเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศ โดยเฉพาะอัตราดอกเบี้ยของสหรัฐอเมริกาซึ่งขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจและการดำเนินนโยบายการเงินของสหรัฐฯ เป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับวิกฤตการณ์ทางการเงินในตลาดการเงินโลก เช่น วิกฤตการณ์ค่าเงินเปโซซึ่งก่อให้เกิดข่าวลือค่าเงินบาท ภูเขาไฟระเบิดที่เมืองโกเบประเทศญี่ปุ่น การล้มละลายของบริษัทแบริงส์ และการเกิดภาวะค่าเงินดอลลาร์อ่อนตัวลงจนมีการนำเงินบาทไปซื้อดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อชำระหนี้จำนวนมาก เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจไทย จะเห็นได้จากในช่วงไตรมาสแรกของปี 1995 มีเม็ดเงินลงทุนจากต่างประเทศในภาคธุรกิจที่มีไซธนาคารพาณิชย์ไหลออกเป็นจำนวนถึง 30,300 ล้านบาท จนก่อให้เกิดภาวะการเงินตึงตัวขึ้น แต่ภาวะการเงินได้ผ่อนคลายลงในต้นไตรมาสที่ 2 อันเนื่องมาจากธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดำเนินมาตรการอัดฉีดเงินเข้าสู่ระบบการเงิน กอปรกับนักลงทุนเริ่มมีความเชื่อมั่นในค่าเงินบาทและภาวะเศรษฐกิจไทยซึ่งกำลังขยายตัว ผลักดันให้เงินทุนจากต่างประเทศไหลเข้ามาลงทุนในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องนับแต่เดือนเมษายนเป็นต้นมา จากสาเหตุดังกล่าวในช่วงปี 1995 อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศจึงปรับตัวขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการดำเนินนโยบายเข้มงวดทางการเงินของทางการเพื่อรักษาเสถียรภาพโดยรวมของระบบเศรษฐกิจ ด้วยการควบคุมสภาพคล่องของระบบมี

ให้อยู่ในระดับที่สูงเกินไปจนก่อให้เกิดแรงกดดันต่อภาวะเงินเฟ้อในประเทศและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด อาทิ การจำกัดการขยายตัวของสินเชื่อทั้งปี 1995 ของระบบธนาคารพาณิชย์มิให้เกินร้อยละ 24.5 เป็นต้น อัตราดอกเบี้ยในประเทศจึงทรงตัวอยู่ในระดับสูง

ในช่วงปี 1995-1996 อัตราดอกเบี้ยในประเทศมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นหลายครั้งและทรงตัวอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เป็นผลมาจากนโยบายเข้มงวดทางการเงินของทางการเพื่อควบคุมการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดและอัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้นในช่วงครึ่งหลังของปี 1995 จากภาวะเหตุการณ์น้ำท่วม การคงอัตราดอกเบี้ยในประเทศไว้ในเกณฑ์สูงทำให้เงินทุนยังคงไหลเข้าจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เพื่อเก็งกำไรจากส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ย ซึ่งเป็นการเพิ่มปริมาณเงินในระบบ จึงไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อและยังเป็นแรงกดดันให้อัตราเงินเฟ้อขยายตัวสูงขึ้นอีกด้วย ขณะที่ความต้องการสินเชื่อชะลอตัวลดลงกระทบต่อการลงทุนภาคเอกชน และส่วนหนึ่งได้ส่งผลกระทบต่อภาคการส่งออกของประเทศ ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และภาวะตลาดหุ้นซบเซาต่อเนื่อง การขยายตัวทางเศรษฐกิจในปี 1996 จึงชะลอตัวลงจากปีก่อน

เมื่อพิจารณาความเคลื่อนไหวของอัตราดอกเบี้ยในปี 1996 อัตราดอกเบี้ยระหว่างธนาคารโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับร้อยละ 11.4 ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 1 ปี อยู่ที่ระดับร้อยละ 8.5-11.00 และ MOR, MLR อยู่ที่ระดับร้อยละ 13.25 -14.00 ต่อปี เนื่องจากที่ผ่านมา เศรษฐกิจสหรัฐฯโดยรวมขยายตัวในเกณฑ์ดี จึงเป็นการสนับสนุนให้ค่าเงินดอลลาร์แข็งขึ้นเมื่อเทียบกับเงินสกุลสำคัญส่งผลให้มีการขายเงินบาทเพื่อถือดอลลาร์ไว้ ทางการจึงจำเป็นต้องปกป้องค่าเงินบาทโดยการปรับเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ระยะสั้นเพื่อลดการเก็งกำไรในค่าเงินบาท ซึ่งส่งผลให้สภาพคล่องในระบบตึงตัวขึ้นเป็นครั้งคราว แม้ว่าจะมีเม็ดเงินจากกองทุนบำเหน็จบำนาญ(กบข.)และกองทุนสำรองเลี้ยงชีพที่หมุนเวียนเข้าสู่ระบบการเงินของประเทศรวมกันประมาณ 1 แสนล้านบาท แต่เม็ดเงินดังกล่าวก็ถูกดูดซับไปเกือบทั้งหมดจากความต้องการใช้เงินของทางการจากการออกพันธบัตร ZERO COUPON BOND และพันธบัตรของธนาคารแห่งประเทศไทย

ในช่วงที่ 6 นี้ ทางการได้ดำเนินมาตรการเข้มงวดทางการเงินเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจที่สับสนเนื่องจากภาวะการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดและอัตราเงินเฟ้อของประเทศที่ขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง สภาวะดังกล่าวเป็นผลให้อัตราดอกเบี้ยในประเทศอยู่ในระดับค่อนข้างสูงในช่วงนี้

3.7 ช่วงที่ 7 (กลางปี ค.ศ. 1997-ปัจจุบัน)

จากความไม่สมดุลของปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจในขณะที่ค่าเงินบาทแข็งขึ้นกับเงินสกุลอื่นตามค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ทำให้นักลงทุนเริ่มไม่มั่นใจในเสถียรภาพของค่าเงินบาท โดยมองว่าเงินบาทมีค่าสูงเกินกว่าความเป็นจริง (overvalued) สถานการณ์ดังกล่าว ทำให้เกิดการเก็งกำไรในค่าเงินบาทอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในเดือนกุมภาพันธ์ 1997 และเพิ่มความรุนแรงขึ้นในเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมา ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยต้องใช้เงินสำรองทางการเป็นจำนวนมากในการแทรกแซงเพื่อพยุงค่าเงินบาททั้งในตลาดซื้อขายทันทีและตลาดล่วงหน้า ส่งผลให้เงินทุนสำรองระหว่างประเทศในเดือนพฤษภาคม 1997 เหลือเพียง 33.3 พันล้านดอลลาร์ ลดลง 4.0 พันล้านดอลลาร์จากเดือนก่อนหน้า และมีภาวะที่จะต้องส่งมอบเงินดอลลาร์ภายใน 12 เดือนข้างหน้านับจากเดือนสิงหาคม 1997 อีกจำนวน 23.4 พันล้านดอลลาร์ (ประมาณ 725,000 ล้านบาท) ในที่สุดรัฐบาลจึงประกาศใช้อัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว (Managed Float) ตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม 1997 เป็นต้นมา

ผลกระทบจากการที่ค่าเงินบาทอ่อนตัวลง ในระยะสั้นยอดหนี้ต่างประเทศที่กำหนดชำระคืนในช่วงนี้จะเพิ่มสูงขึ้นตามอัตราแลกเปลี่ยน ผู้กู้เงินจากต่างประเทศที่ไม่ได้ป้องกันความเสี่ยงไว้จะมีภาระหนี้สูงขึ้นและขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนทันที ภาวะเศรษฐกิจไทยที่กำลังชะลอตัวในครึ่งแรกของปี 1997 ได้ทรุดลงอย่างรุนแรงตั้งแต่เดือนสิงหาคมเป็นต้นมา การขาดแคลนสภาพคล่องทางการเงินทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจใน 5 เดือนหลังของปี 1997 ชบเซาตึงลึกลงทุกด้าน และรุนแรงกว่าที่ทุกคนคาดการณ์ไว้ ด้านการบริโภคและการลงทุนหดตัวลงมาก ดัชนีราคาหลักทรัพย์ลดลงปิดที่ 372.69 จุดเมื่อสิ้นปี 1997 การว่างงานเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วประมาณการว่า 2 ล้านคน ทำให้อำนาจซื้อของประชาชนลดน้อยลง ในขณะที่อัตราเงินเพื่อปรับตัวเพิ่มขึ้นในช่วงครึ่งหลังของปี 1997 ต่อเนื่องจนปัจจุบัน จากราคาสินค้านำเข้าที่แพงขึ้นตามการอ่อนตัวของค่าเงินบาทหลังจากที่ทางการเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยน และการปรับเพิ่มอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 10 ราคาสินค้าโดยทั่วไปโดยเฉพาะราคาน้ำมันปรับตัวสูงขึ้น อัตราเงินเพื่อเฉลี่ยทั้งปีเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.6 ส่วนทางด้านภาครัฐบาลทำการจัดเก็บภาษีได้ต่ำกว่าเป้าหมาย งบประมาณจึงขาดดุลถึง 44.4 พันล้านบาทเป็นการขาดดุลครั้งแรกในรอบ 10 ปี อย่างไรก็ตามดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลน้อยลงเหลือประมาณร้อยละ 3.8 และ 3.2 ของผลิตภัณฑ์

มวลรวมในประเทศ เนื่องจากการส่งออกกระเตื้องขึ้นมากในขณะที่มูลค่านำเข้าขยายตัวต่ำลงในครึ่งหลังของปี

ในปี 1997 จึงนับเป็นปีที่ประเทศไทยประสบวิกฤตการณ์ทางการเงินอย่างรุนแรง ระบบการเงินขาดแคลนสภาพคล่องและอัตราดอกเบี้ยสูงอย่างต่อเนื่อง ค่าเงินบาทอ่อนตัวลงและผันผวน ในขณะที่เงินทุนยังคงไหลออกนอกประเทศ และราคาหลักทรัพย์ตกลงอย่างรุนแรง ทำให้สภาพคล่องทางการเงินยิ่งขาดแคลนมากขึ้น ภาวะหนี้ต่างประเทศสูงชันอย่างมากมาย บริษัทเอกชนมีการผิมนัดชำระหนี้ต่างประเทศ ภาวะหนี้เสียของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และความหวั่นวิตกต่อคุณภาพสินทรัพย์และความมั่นคงของสถาบันการเงินรุนแรงขึ้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้นอกจากเป็นจุดอ่อนให้สถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถือได้ประกาศลดอันดับเครดิตของประเทศและธุรกิจไทยลงหลายครั้งหลายหนแล้ว ยังก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชนแห่กันไปถอนเงินจำนวนมากกับบริษัทเงินทุนและสถาบันการเงินหลายแห่ง ทำให้เม็ดเงินที่มีอยู่เคลื่อนไหวไม่กระจายตัวสู่สถาบันการเงินในระบบอย่างทั่วถึง ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ออกมาตรการในการแก้ไขปัญหาสภาพคล่องในระบบและภาระต้นทุนทางการเงินสูงเกินความจำเป็นเริ่มตั้งแต่ การจัดตั้งระบบเกี่ยสภาพคล่อง (Recycle Fund) โดยให้ธนาคารที่มีเงินฝากเพิ่มเติมต้องนำเงินส่งกองทุนฟื้นฟูสัดส่วนร้อยละ 50 ในระยะแรกและลดเหลือร้อยละ 30 เมื่อเหตุการณ์คลี่คลาย การปรับสูตรการคำนวณดอกเบี้ยเงินให้กู้ลูกค้าทั่วไปโดยอิงกับอัตราดอกเบี้ย MLR+4% และกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุน โดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้ขยายเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของสถาบันการเงิน โดยปรับเพดานเงินฝากของธนาคารพาณิชย์จากร้อยละ 12 เป็น 14 ต่อปี และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากตัวสัญญาใช้เงิน(พีเอ็น) จากร้อยละ 14 เป็น 17 ต่อปี แต่การขึ้นอัตราดอกเบี้ยเพื่อจูงใจกลับไม่ได้ผลเหมือนในอดีต เห็นได้จากเม็ดเงินฝากยังไหลไปยังธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่และธนาคารต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง รวมถึงธนาคารพาณิชย์ของภาครัฐ เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ต่อมาได้เปลี่ยนมาใช้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากเฉลี่ยของ 5 ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่เป็นอัตราดอกเบี้ยอ้างอิงรายสัปดาห์วงร้อยละ 3 ต่อปี ตั้งแต่ 18 กันยายน 1997

ในครึ่งหลังของปี 1997 จวบจนกระทั่งปัจจุบัน อัตราดอกเบี้ยยังทรงตัวอยู่ในเกณฑ์สูง เพราะการตกต่ำของค่าเงินบาท อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ในช่วงปลายปีสำหรับวงเงินต่ำกว่า 1 ล้านบาทสูงชันจากต้นปีร้อยละ 1.5 เป็นร้อยละ 10 ต่อปี และ

สำหรับวงเงินขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.0-4.25 เป็นร้อยละ 12.75-13.00 ต่อปี ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ลูกค้าชั้นดี MLR และ MOR เพิ่มขึ้นร้อยละ 2 เป็นร้อยละ 15.25 ดอกเบี้ยเงินให้กู้ลูกค้าทั่วไปสูงขึ้นร้อยละ 4.25 เป็นร้อยละ 19.25

ตารางที่ 3.5 อัตราดอกเบี้ยในประเทศ

ระยะเวลา	อัตราในตลาด ซื้อคืน(7วัน)	อัตราดอกเบี้ย ระหว่างธนาคาร	MLR	MOR	เงินฝาก ประจำ 1 ปี	เงินฝากออม ทรัพย์
1992	5.18	9.71	11.50	11.50	8.50	6.50
1993	5.68	9.09	10.50	10.50	7.00	5.00
1994	6.78	9.39	11.75	11.75	9.25	5.00
1995	9.45	13.39	13.75	14.00	10.25	5.00
1996	8.96	11.42	13.25	13.25	8.50	5.00
1997.01	10.39	12.00	13.25	13.25	8.50	5.00
1997.02	10.34	16.39	13.25	13.25	8.50	5.00
1997.03	9.66	10.04	13.25	13.25	8.50	5.00
1997.04	9.06	10.14	13.25	13.25	8.50	5.00
1997.05	10.74	16.12	12.75	13.25	8.00	5.00
1997.06	12.76	19.18	12.75	13.25	8.00	5.00
1997.07	17.26	21.95	13.75	14.25	10.00	5.00
1997.08	14.96	17.29	13.75	14.25	10.00	5.00
1997.09	23.28	25.36	14.25	14.75	10.00	5.00
1997.10	14.74	18.88	14.75	15.25	10.00	5.00
1997.11	17.99	20.88	14.75	15.25	10.00	5.00

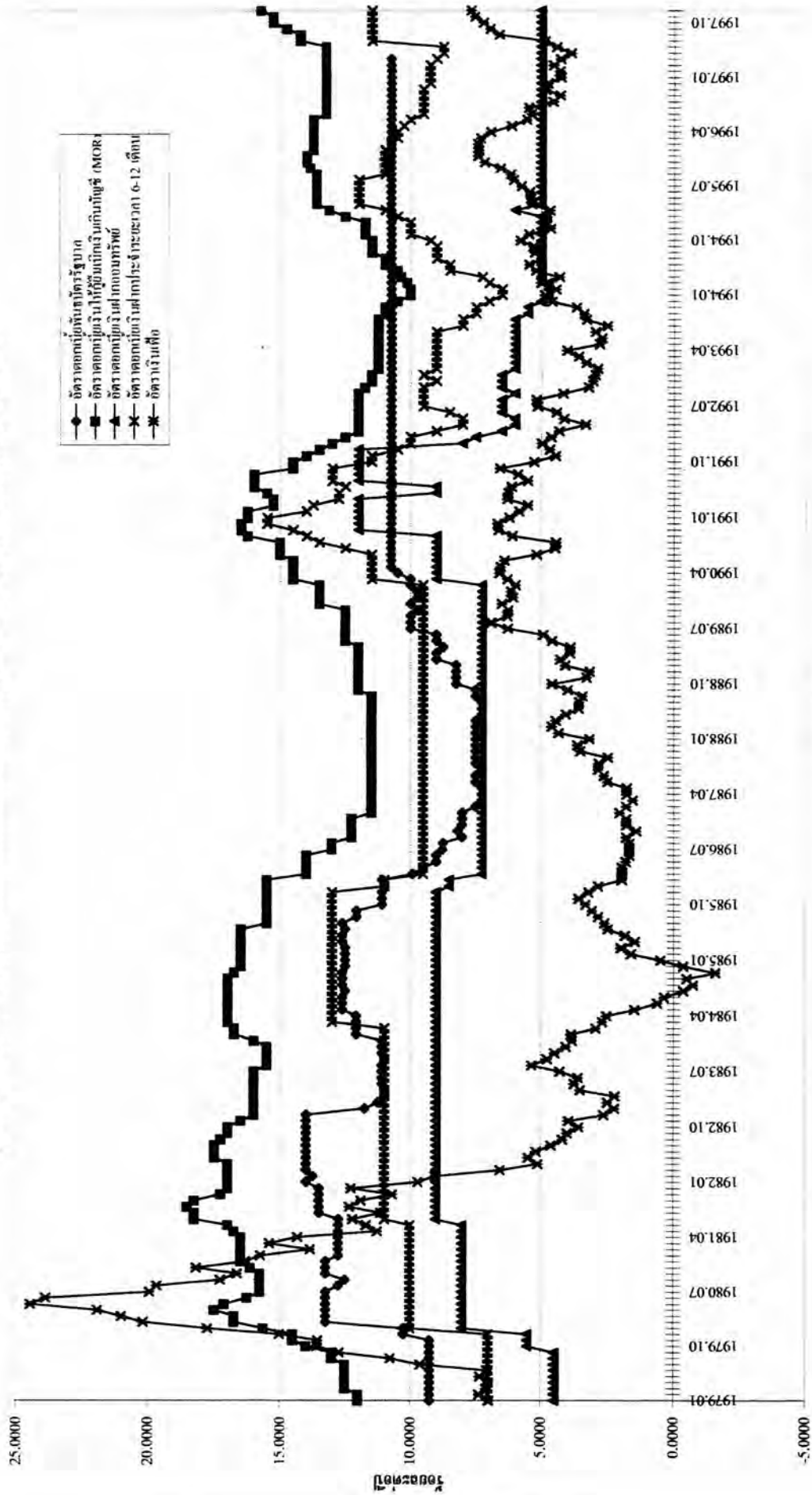
ที่มา : ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)

ในด้านเงินฝากของระบบธนาคารพาณิชย์ปี 1997 ขยายตัวสูงในอัตราร้อยละ 18.5 เนื่องจากมีเงินไหลจากบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์มายังธนาคารพาณิชย์และธนาคารรัฐวิสาหกิจ ประกอบกับทางการได้นำมาตรการส่งเสริมการออมระยะ 24 เดือน โดยยกเว้นภาษีดอกเบี้ยเงินฝากมาใช้ นอกจากนี้เงินออมผ่านกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (ณ สิ้นเดือนตุลาคม 1997 มียอดเงินเป็น 133.2 พันล้านบาท) มากกว่าร้อยละ 30 เป็นเงินสดและเงินฝากที่ระบบธนาคารพาณิชย์ ส่วนสินเชื่อขยายตัวร้อยละ 16.5 หากไม่รวม BIBF ขยายตัวร้อยละ 9.5 เนื่องจากแต่ละธนาคารต่างเน้นคุณภาพ

สินทรัพย์และคัดเลือกลูกค้าอย่างเข้มงวดเป็นพิเศษ ในปี 1998 สภาพคล่องของระบบการเงินจึงขึ้นอยู่กับกำไรไหลเข้าของเงินทุนจากต่างประเทศ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการคลี่คลายวิกฤตการณ์ทางการเงินระดับประเทศและภูมิภาค แต่ภาวะเศรษฐกิจที่หดตัวจนอาจติดลบ ขณะที่เงินเฟ้อสูง แนวโน้มอัตราดอกเบี้ยจึงยังทรงตัวอยู่ในระดับสูง

จากการพิจารณาลักษณะภาวะอัตราดอกเบี้ยในตลาดการเงินไทยในแต่ละช่วงเวลาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันดังที่กล่าวมา เราสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนจากรูปที่ 3.2 ซึ่งแสดงถึงความเคลื่อนไหวและทิศทางอัตราดอกเบี้ยต่าง ๆ ภายในประเทศ เมื่อเทียบกับอัตราเงินเฟ้อ ซึ่งมันแปรไปตามวงจรธุรกิจและผลกระทบจากวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เกิดภายในและภายนอกประเทศ

รูปที่ 3.2 ความเคลื่อนไหวของอัตราดอกเบี้ยประเภทต่าง ๆ และอัตราเงินเฟ้อ ระหว่างปี 1979-1997

ระยะเวลา (ปี)